

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม
และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดอุทัยธานี
Promoting Community Participation in The Development of Cultural Capital
and Local Wisdom to Enhance Creative Tourism in Uthai Thani Province

ใบเฟิร์น วงษ์บัวงาม,* นเรศ กันธะวงศ์,** สราทตรา เล่งไพบูลย์,*** และชัยวุฒิ ชัยฤกษ์****

Baifern Wongbuangam, Naret Kuntawong, Srattra Lengphaiboon, and Chaiwut Chaireuk

Received: January 15, 2025 Revised: March 21, 2025 Accepted: April 4, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี 2. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของชุมชนในการจัดใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี 3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน คือ ผู้ประกอบการ ภาคชุมชน คือ ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ชุมชนกลุ่มเป้าหมายคัดเลือกจากความโดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านโรงน้ำแข็ง ชุมชนบ้านท่าโพ และชุมชนบ้านสะน้า ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและแปลผลวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชุมชนมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนในด้านการดำเนินการ ด้านผลประโยชน์และด้านการประเมินผลจากบทบาทเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยว มองว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

* คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

** คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Liberal Arts Faculty Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

*** คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Liberal Arts Faculty Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

**** คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Liberal Arts Faculty Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

มีหลายรูปแบบ และเป็นผู้ทำการประเมินผลให้กับภาครัฐ ด้านปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ คือ ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ ขาดองค์ความรู้และการมีส่วนร่วมจากคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ โดยมีข้อเสนอแนะ คือ การนำเทคโนโลยียุคดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเชิญยูทูบเบอร์ที่เป็นผู้ถ่ายทอดรายการเชิงท่องเที่ยวในพื้นที่และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถทำได้โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมจัดกิจกรรมชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น รวมไปถึงให้ความรู้และสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ทูนาทางวัฒนธรรม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this study were to: 1. examine community participation in utilizing cultural capital and local wisdom for creative tourism management in Uthai Thani Province, 2. identify problems, obstacles, and community suggestions related to the use of cultural capital and local wisdom in creative tourism, and 3. promote community participation in managing creative tourism through cultural capital and local wisdom. Data were collected through in-depth interviews and focus group discussions with 30 key informants involved in community-based tourism management, consisting of representatives from government agencies, private tourism operators, and local community members, including community leaders, local scholars, and residents. The target communities were selected for their distinctive cultural resources: Ban Rong Nam Kaeng, Ban Tha Pho, and Ban Sanam. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that communities actively participated in operations, benefit-sharing, and evaluation, often assuming leadership roles in tourism activities. The perceived benefits of tourism were diverse, and communities also contributed to government evaluations. The main problems identified included a lack of continuous government support, insufficient knowledge, and limited involvement of younger generations. Recommendations included maximizing the use of digital technology, inviting travel-focused YouTubers to promote local tourism, fostering networks of cooperation between communities and related organizations, encouraging community events, developing local products, and ensuring ongoing education and support to strengthen sustainable community participation.

Keywords: Community Participation, Creative Tourism, Cultural Capital, Local Wisdom

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565 – 2570) ประเด็นทางการท่องเที่ยวอยู่ในหมวดหมู่ที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องมีการพัฒนากิจกรรมสินค้าบริการให้มีการยกระดับเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีการรวบรวมองค์ความรู้ข้อมูลอันหลากหลาย เช่น วัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการท่องเที่ยวเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้มีความน่าสนใจเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนส่งเสริมการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นรูปธรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2565) แต่สถานการณ์การท่องเที่ยวประเทศไทยยังขาดการจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560) มีข้อมูลพบว่า ประเทศไทยยังขาดการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ เพราะประเทศไทยยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนท้องถิ่นรวมถึงยังขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ที่จะทำงานร่วมกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดขึ้นต้องมีการสนับสนุนช่วยเหลือมีการกระจายอำนาจให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการในระดับชุมชนท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อจะได้ช่วยพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีภาคเอกชน ภาครัฐ และชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองจากสถานการณ์ดังกล่าว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือได้ว่าเป็นทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนที่มีศักยภาพ เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนร่วมกัน ช่วยเชื่อมโยงกลุ่มของชุมชนที่มีความพร้อมในกิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างสรรค์ ขณะเดียวกันก็เป็นช่องทางของการนำเสนอเป้าหมายใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ซึ่งนับว่าได้มีส่วนในการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นและจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนผ่านการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาและส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวยุคปัจจุบันที่มุ่งเป้าเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ (ณัฐินี ทองดี, 2560) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ที่รับรู้ปัญหาและได้รับผลกระทบโดยตรงจากการท่องเที่ยว จึงจำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกขั้นตอนและให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนและไม่ขัดแย้งกัน (อรรถกร จิตกุล, 2560)

จังหวัดอุทัยธานีเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมและมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งนอกจาก “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง” แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงเป็นรู้จักในฐานะของมรดกโลกทางธรรมชาติ โดยองค์การยูเนสโกแล้ว อุทัยธานีมีแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

มากมายหลายแห่งที่เป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่น อีกทั้งตัวเมืองอุทัยธานีเองยังเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตแบบโบราณที่เป็นเอกลักษณ์ริมแม่น้ำสะแกกรังหล่อเลี้ยงชีวิตชาวอุทัยธานีตั้งแต่สมัยอดีตและยังเป็นตลาดการค้าที่สำคัญ โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้มีการเข้ามสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่หลากหลาย เช่น จัดทำโครงการถนนสายวัฒนธรรมเพื่อนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้คนในชุมชน พร้อมทั้งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาสินค้าและบริการทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นจากการที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดให้เป็นปีท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เกื้อหนุนในส่วนของเศรษฐกิจและสังคม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่เน้นการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกอีกอย่างว่าทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบที่สร้างสรรค์ โดยดึงเอาทักษะความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของพื้นที่มานำเสนอ โดยที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือเกิดผลกระทบให้น้อยที่สุด และเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ การจ้างงานและการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งนอกจากความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดแล้ว ชุมชนยังต้องเห็นพ้องกันในเรื่องความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน ต้องมีความพร้อมและมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อที่จะปกป้องและสงวนรักษาจัดการทรัพยากรในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป การศึกษาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งยังช่วยรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่าและนำมาใช้เป็นทรัพยากรสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยวและเพิ่มขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ตระหนักและเห็นความสำคัญจนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนไปในทิศทางเดียวกัน

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี
2. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่มคือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน คือ ผู้ประกอบการ ภาคชุมชน คือ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในพื้นที่ จำนวน 30 คน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากหน่วยงานภาครัฐมาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีนโยบายในการพัฒนาและมีบทบาทการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานี จากหน่วยงาน 1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดอุทัยธานี 2) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุทัยธานี 3) พัฒนาชุมชนจังหวัดอุทัยธานี จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาคเอกชนและภาคชุมชนใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ซึ่งเป็นวิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้วช่วยแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ ที่มีคุณลักษณะตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ และประชาชน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทำการบอกต่อเพื่อให้การสัมภาษณ์จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนอึดตัว จำนวน 25 คน ใน 3 ชุมชน คือ ชุมชนโรงน้ำแข็ง จำนวน 7 คน ชุมชนท่าโพ จำนวน 9 คน และชุมชนสนา จำนวน 9 คน ทั้งนี้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมวิจัยดังนี้

1.1 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน หรือทำงานในหน่วยงานนั้น ไม่น้อยกว่า 1 ปี มีความเต็มใจ และสะดวกในการให้ข้อมูลกับที่มิวิจัยตามนัดหมาย

1.2 เกณฑ์การคัดออก จะทำการคัดกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวออกจากการเก็บข้อมูลวิจัย หากบุคคลดังกล่าวไม่สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ไม่สะดวกในการให้ข้อมูลวิจัย หรือเกิดเหตุสุดวิสัยไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมวิจัยได้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เตรียมประเด็นหลักสำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล และนำมาประยุกต์ใช้กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประเด็นในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมีดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการใช้ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน และด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ประเด็นที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

ประเด็นที่ 4 วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ประเด็นที่ 5 นโยบายเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้เตรียมการก่อนเก็บข้อมูลโดยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูล ทฤษฎี แนวคิด และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการสร้างคำถาม และศึกษาเพื่อเลือกพื้นที่วิจัยจากความโดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งพบว่า ชุมชนโรงน้ำแข็ง ชุมชนท่าโพ และชุมชนสนา มีความโดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.2 กำหนดขอบเขตของเนื้อหา และศึกษาวิธีการวิจัยของการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.3 สร้างแนวคำถามเพื่อให้แนวคำถามมีความครอบคลุมในประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน โดยคำถามนั้นจะเป็นคำถามปลายเปิดที่อยู่ในแบบสัมภาษณ์ ในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้ตอบมีการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และเสนอแนะในเรื่องที่ทางผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ และนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีค่า IOC จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลวิจัยได้

2.5 นำแบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลตามประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ และประเด็นดังกล่าวจะต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยมากที่สุด

3. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสังเกต (Observation) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งการสนทนากลุ่มใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูล 6 เดือน ตั้งแต่ พฤษภาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2567 เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง น่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งทำ การตรวจสอบจากข้อมูลที่มาจากหลายแหล่ง ได้แก่ แหล่งปฐมภูมิหรือแหล่งบุคคล แหล่งทุติยภูมิหรือแหล่งเอกสาร และทำการตรวจสอบโดยการสอบทานข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตรวจสอบ

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการเก็บข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ การบันทึกภาพและเสียง และการจดบันทึกภาคสนาม ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของงานวิจัยนี้ โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (สฤงศ์ จันทวานิช, 2552)

3.1 การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล (Data and Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่มา โดยพิจารณาจากแหล่งเวลา เมื่อเก็บข้อมูลที่ต่างเวลาจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ เมื่อเก็บข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งแหล่งข้อมูลมาจากพื้นที่ ใน 3 ชุมชน แหล่งบุคคล เมื่อบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกันจะเหมือนกันหรือไม่ โดยพบว่าแม้บุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกันข้อมูลจะเหมือนเดิมเป็นไปในทิศทางเดิม

เริ่มจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรมที่นำมาประกอบการแปลความหมายร่วมกับการถอดเทป และการจัดบันทึกจากภาคสนาม

3.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการตรวจสอบว่า ผู้วิจัย หรือผู้เก็บข้อมูลต่างกันจะส่งผลการวิจัยเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งทีมวิจัยมีนักวิจัย 3 คน ซึ่งพบว่า ผลการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้อง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จะตรวจสอบและวินิจฉัยข้อมูลที่อยู่ในบันทึกการสัมภาษณ์หรือข้อความอื่น ๆ ในการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพเน้นที่การตีความ ความหมายของเนื้อหา โดยมีวิธีการ คือ ทีมวิจัยถอดเทปสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล ในการแปลผลแบบสัมภาษณ์ ทีมวิจัยมีการกำหนดรหัส Code เป็น P01, P02 ไปจนถึง P30 ตามจำนวนผู้ให้ข้อมูล จากนั้นกำหนดกรอบแนวทางในการวิเคราะห์ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในแต่ละข้อ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดเรียงเป็นระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ โดยรวบรวมประโยคหรือข้อความที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเหมือนกันนำมาไว้ในกลุ่มเดียวกันและมีการสร้างหัวข้อสรุป และอธิบายข้อมูลที่ได้อาอย่างละเอียดครบถ้วน ในขั้นตอนนี้อาจจะต้องตัดข้อมูลหรือหัวข้อที่ไม่จำเป็นออก จากนั้น กำหนดดัชนี (Code) ข้อมูลแต่ละชุดที่จัดเรียงไว้ หลังจากนั้นใช้กระบวนการตีความ จากที่กำหนด Code ในเบื้องต้น การตีความผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและเรียบเรียงเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

การศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดอุทัยธานี มีผลการวิจัยสรุปดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนในด้านการดำเนินการจากบทบาทเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวเนื่องจากชุมชน ชาวบ้านเป็นภาคส่วนที่รู้จักและเข้าใจในทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนพื้นที่มากที่สุด มีส่วนร่วมผลประโยชน์มาก เนื่องจากมองว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีหลายรูปแบบ การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาให้ความสนใจ เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความสุข ความภาคภูมิใจของคนในชุมชนท้องถิ่นและยังมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวด้วย และมีส่วนร่วมการประเมินผล ในมิติของการประเมินผลเอง สอบถามโดยตรงกับนักท่องเที่ยวในแต่ละกิจกรรมท่องเที่ยว และเป็นผู้ทำการประเมินผล ให้กับภาครัฐอีกที ชุมชนมีบทบาทไม่มากนักในด้านการวางแผน เนื่องจากปัจจัยด้านงบประมาณที่ทางภาครัฐได้รับการจัดสรรมา การวางแผนตามกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่ แต่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจเอง ในส่วนของการวางแผนรายละเอียดของแผนงานย่อย รายละเอียดการดำเนินงาน จากนั้นก็สามารถร่วมกันตัดสินใจกับภาครัฐได้

2. ผลการศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี พบว่า

2.1 การขาดการพัฒนาและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ การบริหารภาครัฐที่ขาดความต่อเนื่องก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในหลายพื้นที่ การเปลี่ยนผู้บริหารส่งผลต่อแผนนโยบายงบประมาณในการสนับสนุนและการพัฒนาชุมชน บางกิจกรรมที่จัดทำไปแล้วแต่ไม่มีการสานต่อ เช่น OTOP นวัตกรรมในบางพื้นที่

2.2 การขาดองค์ความรู้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน เช่น ด้านการตลาด การขาดกลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพอาจทำให้ชุมชนไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ตามเป้าหมาย ส่งผลให้การทำงานไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านรายได้ตามที่คาดหวัง รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ไปถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

2.3 การขาดบุคลากรที่ทันสมัย ขาดการมีส่วนร่วมจากคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ การเข้าใจและใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องยาก อีกทั้งส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2.4 ผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยที่การท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมและวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการท่องเที่ยว หรือความเปลี่ยนแปลงที่ชุมชนยึดอัดไม่ต้องการ

2.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยียุคปัจจุบัน ในยุคดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ตที่มีชื่อเสียง หรือยูทูบเบอร์ที่เป็นผู้ถ่ายทอดรายการเชิงท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อเผยแพร่ออกไป สามารถสร้างการรับรู้ในวงกว้างแบบไวรัลและส่งผลต่อการสร้างรายได้จากแฟนคลับที่เป็นฐานเสียดิตตามมาท่องเที่ยว

3. ผลการศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า

3.1 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ การรวมกลุ่ม กลุ่มองค์กรอิสระที่จัดตั้งโดยชุมชนและดูแลขับเคลื่อนพันธกิจอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการสร้างเครือข่ายระหว่างชาวบ้าน และผู้ประกอบการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการสร้างรากฐานให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถจัดการตนเองได้ เกิดความเชื่อถือ ที่จะส่งผลให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมชุมชนท้องถิ่น งานเทศกาลประเพณีท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการนำเสนอวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองอย่างแท้จริงรวมถึงการสนับสนุนศิลปินท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสามารถสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งหากระดมสมองกันก็อาจสามารถมองเห็นศักยภาพแบบอื่น ๆ การนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบใหม่ที่ตรงกับความสนใจของนักท่องเที่ยว

3.3 การฝึกอบรมให้ความรู้ จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การบริการนักท่องเที่ยว การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อให้ชาวบ้านมีความเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ อีกทั้งมีทักษะความรู้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมืออาชีพ

3.4 สร้างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การสร้างสถานที่ท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การสร้างสถานที่จัดแสดงศิลปะหรือการสร้างศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงสถานที่สำหรับเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งการสร้างสินค้าจากศิลปะท้องถิ่น หรือการพัฒนาสูตรอาหารพื้นเมือง เช่น ชุมชนโรงน้ำแข็งพัฒนาอาหารแปรรูปจากปลาแรดจนสามารถสร้างรายได้เป็นอย่างดี

3.5 การประชาสัมพันธ์และการตลาด โดยเฉพาะการสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เครือข่ายต้องสนับสนุนชุมชนในการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มโอกาสด้านเศรษฐกิจสร้างรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวได้จริง เช่น การใช้สื่อออนไลน์, การเข้าร่วมในงานแสดงสินค้า, และการสร้างแบรนด์ท้องถิ่น

3.6 ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยสร้างสถานการณ์ที่มีความท้าทาย เพื่อเป็นการดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาขับเคลื่อน เข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ รวมไปถึงเป็นการร่วมอนุรักษ์ความดั้งเดิมและจริงแท้ของชุมชน ซึ่งอาจเป็นการจัดประกวด แข่งขันเพื่อศักยภาพคนรุ่นใหม่ เช่น ประกวดการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวให้โดนใจ ประกวดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่น

3.7 ควรได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่และต่อเนื่องจากภาครัฐ ทั้งในด้านงบประมาณ การเพิ่มพูนความรู้ทางการท่องเที่ยว หรือการตลาด จนกว่าแต่ละชุมชนจะมีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะสามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้

อภิปรายผล

การศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีส่วนร่วมอย่างมากและชัดเจนในด้านการดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล จากการที่ชุมชนมีบทบาทดำเนินการเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนชาวบ้านเป็นภาคส่วนที่รู้จักและเข้าใจในทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ชุมชนมากที่สุด ชุมชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มาก เนื่องจากมองว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบ การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาให้ความสนใจ เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความสุข ความภาคภูมิใจของคนในชุมชนท้องถิ่นและยังมีส่วนได้เสริมที่มาจากจากการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งถือเป็นจุดแข็งหนึ่งที่ชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี มีมุมมองว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่อาจไม่ได้หมายถึงในรูปแบบตัวเงินทางเศรษฐกิจเสมอไป ความภาคภูมิใจในวิถีของตนเองก็เป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถขับเคลื่อนอย่างยั่งยืนต่อไปได้ ซึ่งส่วนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ผลประโยชน์เกิดขึ้นกับคนในชุมชนไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม สอดคล้องกับ กฤษฏีวีระ ขวลิขิตานนท์ และเพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ (2565) ศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร พบว่า ด้านปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนแสดงให้เห็นถึงบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนาชุมชน

ด้วยความสนใจ ตั้งแต่เข้ามาศึกษาปัญหาและร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง แสดงออกในรูปแบบของการสร้างความร่วมมือ ร่วมปฏิบัติงาน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม รวมถึงการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม ตลอดจนติดตามประเมินผล และรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ ในขณะที่ สิริินภา จงเกษกรณ์ (2564) ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกลุ่มเจเนอเรชันวาย ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาย่านเมืองเก่าภูเก็ต พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับและแบ่งผลประโยชน์ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับกันตชา ศรีอยุธยา (2564) ศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวัตวิถีบ้านต้นโพธิ์ จังหวัดปทุมธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า การมีส่วนร่วมในด้านผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการเป็นชุมชนท่องเที่ยวโดยรายได้กระจายสู่ชุมชนอย่างแท้จริงเพราะชุมชนเป็นผู้ประเมินค่าบริการในการทำกิจกรรมด้วยตนเองและรับค่าบริการจากนักท่องเที่ยวด้วยตนเองไม่ผ่านทางภาครัฐหรือหน่วยงานใดและยังเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กับประชาชนและผู้สูงอายุภายในชุมชนโดยการทำผลิตภัณฑ์ขายและช่วยส่งเสริมให้เยาวชนภายในชุมชนมีกิจกรรมในช่วงวันหยุดมีรายได้เสริม ส่วนในมิติของการประเมินผลชุมชนมองว่าได้มีส่วนร่วมจากการสอบถาม ประเมินผลโดยตรงกับนักท่องเที่ยวในแต่ละกิจกรรมท่องเที่ยวด้วยตนเอง และยังเป็นผู้ทำการประเมินผลให้กับภาครัฐอีกที ซึ่งแตกต่างจาก รัชติยาพร อภิวรรณรัตน์, ทรงพร อ่อนนาเรนทร์ และภุริวัจน์ เดชอุ่ม (2560) ซึ่งศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวตามคำค้นของเกาะรัตนโกสินทร์ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นการติดตามผลและประเมินผลสรุปได้ว่าการติดตามและประเมินผลขึ้นอยู่กับภาครัฐเป็นหลัก และสิริินภา จงเกษกรณ์ (2564) ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกลุ่มเจเนอเรชันวายในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาย่านเมืองเก่าภูเก็ต พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.73)

2. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี ประเด็นปัญหา คือ ขาดการพัฒนาและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ การบริหารภาครัฐที่ขาดความต่อเนื่องก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในหลายพื้นที่ การเปลี่ยนผู้บริหารส่งผลต่อแผนนโยบาย งบประมาณในการสนับสนุนและการพัฒนาชุมชน บางกิจกรรมที่จัดทำไปแล้วแต่ไม่มีการสานต่อ ชุมชนขาดองค์ความรู้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การขาดกลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพอาจทำให้ชุมชนไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ตามเป้าหมาย รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ไปไม่ถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจ และขาดการมีส่วนร่วมจากคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ วันโชค หุ่นผดุงรัตน์ (2564) ศึกษาทุนทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหอยมบ้านวังไผ่ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หมู่บ้านหอยมวังไผ่เป็นชุมชนที่มีศักยภาพเป็นอย่างมาก และมีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน อย่างไรก็ตามชาวบ้านยังขาดองค์ความรู้ต่อการจัดการท่องเที่ยว ในส่วนของการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น พบว่า ชาวบ้านบางส่วนอยากมีส่วนร่วมแต่ขาดความพร้อมในการเข้าร่วม เช่น อยากทำโฮมสเตย์แต่ที่พักไม่มีความพร้อมรวมทั้งขาดหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง ซึ่งแม้จะมีความตั้งใจที่จะพัฒนาชุมชน แต่เมื่อขาดปัจจัยและทุนทรัพย์ก็ทำให้การพัฒนา

เป็นไปอย่างลำบากทั้งที่มีศักยภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี เกิดจากการที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างช้า ๆ เนื่องจากรายได้ในชุมชนน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือในการสร้างจุดสนใจ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและจริงจัง ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านการให้ความรู้ที่ถูกต้องในการใช้เทคโนโลยี คนรุ่นใหม่ไม่มาสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในส่วนของการเสนอแนะของชุมชนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี ในยุคดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ตที่มีชื่อเสียง หรือยูทูปเบอร์ที่เป็นผู้ถ่ายทอดรายการการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อเผยแพร่ออกไป สามารถสร้างการรับรู้ในวงกว้างแบบไวรัลและส่งผลต่อการสร้างรายได้จากแฟนคลับที่เป็นฐานเสียงติดตามมาท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานของ วีระ แก่นเพชร (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในยุคดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลของประเทศไทยประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การปรับกระบวนการทำงานเข้าสู่ระบบดิจิทัล โดยการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวผ่านระบบการสื่อสารและระบบดิจิทัลให้แก่ผู้บริโภค 2) การผลักดันการให้ข้อมูลข่าวสารโดยการกระตุ้นให้เกิดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านระบบการสื่อสารและระบบดิจิทัล 3) ทำการตลาดบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในเชิงออนไลน์ เพิ่มกลุ่มเป้าหมาย ให้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมที่ออกแบบออนไลน์ และ 4) การสื่อสารบนช่องทางที่หลากหลาย โดยการใช้ช่องทางในการสื่อสารทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์เพื่อนำเสนอข้อมูลให้แก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่ยุคดิจิทัลมีบทบาทอย่างมากในทุกอุตสาหกรรม อีกทั้งชุมชนเองเห็นความสำคัญและพยายามเรียนรู้ปรับตัว รวมไปถึงการมีความคาดหวังให้คนรุ่นใหม่เข้ามาสัมผัส จึงไม่น่าจะเป็นหนทางที่ยากนักในการพัฒนานำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีส่วนร่วมในอนาคต

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดอุทัยธานี สามารถทำได้โดย

3.1 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ การรวมกลุ่ม กลุ่มองค์กรอิสระที่จัดตั้งโดยชุมชนและดูแลขับเคลื่อนพันธกิจอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการสร้างเครือข่ายระหว่างชาวบ้าน และผู้ประกอบการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการสร้างรากฐานให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถจัดการตนเองได้ เกิดความเชื่อถือ ที่จะส่งผลให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐชา ลีปัญญาพร และปริญญ์ หุ่นโพธิ์ (2564) การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ประชาชน และประชาชนในชุมชน รวมทั้งต้องมีแรงสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ พร้อมทั้งมีดำเนินการอย่างต่อเนื่องถึงจะยั่งยืน ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับการศึกษาของ ปิยะพงษ์ นาไชย และธาวีช ถนอมจิตต์ (2566) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวแพนงอาหาร ไชยบุรี จังหวัดนครพนม ซึ่งพบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวแพนงอาหารไชยบุรี

ได้แก่ ควรให้ผู้นำชุมชนและคนในชุมชน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ มีโอกาสในการวางแผน ดำเนินการ และ ประเมินผลโดยคนในชุมชนเป็นกรรมการ ภาครัฐควรมาช่วยในการพัฒนาบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความรู้ ความสามารถในการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการจัดการอย่างโปร่งใส จัดตั้งคณะกรรมการที่น่าเชื่อถือ โดยมาจากทั้งภาครัฐและชุมชน และต้องมีระบบการจัดการร้านค้าที่ขายของที่ระลึกที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีการจัดการระบบ การตรวจสอบที่โปร่งใส

3.2 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมชุมชน งานเทศกาลประเพณีท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และพัฒนา ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น สร้างสินค้าจากศิลปะท้องถิ่น หรือการพัฒนาสูตรอาหารพื้นเมือง โดยสนับสนุนให้ชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการนำเสนอวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองอย่างแท้จริงรวมถึงการสนับสนุนศิลปินท้องถิ่น ประชาชน ชาวบ้าน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นพรัตน์ ทรงสายชลชัย, ผกามาศ ชัยรัตน์ และชมพู พูนสุข จิตติถาวร (2565) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานีพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี พัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษา ความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพื่อสร้าง จุดสนใจ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมให้มีความโดดเด่นเป็นที่ต้องการ ส่งเสริมสินค้า OTOP เพื่อเป็นสินค้า หลักทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน

3.3 การฝึกอบรมให้ความรู้ จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การบริการ นักท่องเที่ยว การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การประชาสัมพันธ์และการตลาด และการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ อีกทั้งมีทักษะความรู้ในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวได้อย่างมืออาชีพ สอดคล้องกับ กันตชา ศรีอยุธยา (2564) โดยพบว่า แนวทางสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชนโอท็อปนวัตวิถี บ้านต้นโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจในด้านการท่องเที่ยวแก่ประชาชนและพัฒนาศักยภาพประชาชน เพื่อให้ประชาชนภายในชุมชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรมและสามารถรองรับ นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

3.4 ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยสร้างสถานการณ์ที่มีความท้าทาย เพื่อเป็นการดึงดูด คนรุ่นใหม่ให้เข้ามาขับเคลื่อน เข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ รวมไปถึง เป็นการร่วมอนุรักษ์ความดั้งเดิมและจริงแท้ของชุมชน ซึ่งอาจเป็นการจัดประกวดแข่งขันเพื่อดึงศักยภาพคนรุ่นใหม่ เช่น ประกวดการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวให้โดนใจ ประกวดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่น สอดคล้องกับ อิศระพงษ์ พลธานี (2560) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดสามชุกอย่างยั่งยืน ที่พบว่า ควรส่งเสริมการณรงศ์ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองชักชวนบุตรหลานให้มีความตระหนักหรือสำนึกรักบ้านเกิดมากขึ้น โดยการ นำเสนอจุดเด่นในการชักจูงให้กลุ่มเยาวชนที่ถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสู่ความยั่งยืนสนใจที่มาร่วมและช่วยทำงาน ให้กับตลาดสามชุก

3.5 ควรได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่และต่อเนื่องจากภาครัฐ ทั้งในด้านงบประมาณ การเพิ่มพูนความรู้ ทางการท่องเที่ยว หรือการตลาด จนกว่าแต่ละชุมชนจะมีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะสามารถบริหารจัดการด้วยชุมชน เองได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐชา ลี้ปัญญาพร และปริญญ์ ทรุ่นโพธิ์ (2564) ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์

ลาวครั้งในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า ควรมีการบูรณาการร่วมกันของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งส่งเสริมให้มีการสร้างงานและกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

ภาครัฐควรจัดทำนโยบายสานต่อในการพัฒนาที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ทั้งด้านนโยบายและงบประมาณ รวมทั้งการพัฒนาด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของคนในชุมชน การพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ที่ทันสมัยทางการท่องเที่ยว การสร้างความตระหนักให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวจากคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ การประชาสัมพันธ์ไปให้ถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายระหว่างชาวบ้านและผู้ประกอบการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

ภูมิปัญญาของชุมชนแต่ละแห่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มพัฒนาต่อยอดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ แต่ชุมชนต้องมีบุคคลสำคัญที่จะมาเป็นผู้ดำเนินการหรือเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ศิลปินท้องถิ่น ช่างฝีมือท้องถิ่น คนเล่าเรื่อง คนสอนนักท่องเที่ยวทำกิจกรรม คนจัดการการตลาด เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องค้นหาหรือพัฒนาบุคคลเหล่านี้ให้พร้อมกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความต้องการผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในมุมมองของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะได้ข้อสรุปอีกด้านที่ยังไม่ได้ทำการศึกษานำไปสู่ข้อค้นพบที่มีประโยชน์มากยิ่งขึ้นในการช่วยพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน
2. ควรศึกษาในเชิงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงของทุนทางวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำมาพัฒนารูปแบบการจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้จากความกรุณาจากบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดเก็บข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าวิจัย จนทำให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาเสียสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ ในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนท่องเที่ยว และหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องของจังหวัดอุทัยธานีที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วง และขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) รวมไปถึงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครที่ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดทำงานวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4* (พ.ศ. 2560 - 2564). http://www.mots.go.th/download/article/article_20171201174031.pdf
- _____. (2561). *ปีท่องเที่ยววิถีไทย Amazing Thailand Tourism Year 2018*. <https://www.mots.go.th/>
- กฤษฎาพร ชวลิตานนท์ และเพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ. (2565). ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร. *วารสารวิทยาการวิจัย*, 11(2), 82 - 90.
- กันตชา ศรีอยู่. (2564). *การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวัดวิไลบ้านต้นโพธิ์ จังหวัดปทุมธานี เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. DSpace at Srinakharinwirot University. <http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1598/1/gs621130420.pdf>
- ณัฐชา ลับัญญาพร และปริญญา หุ่นโพธิ์. (2564). การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 13(2), 176 - 195.
- ณัฐนิ ทงดี. (2560). การจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ชี มูล เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ประเทศไทย ลาว และ เวียดนาม. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 9(2), 122 - 137.
- นพรัตน์ ทรงสายชลชัย, ผกามาตย์ ชัยรัตน์ และชมพูช จิตติถาวร. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*, 14(1), 115 - 131.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ดีไซด์ จำกัด.
- ประกาศเรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139, ตอนพิเศษ 258 ง, หน้า 1 - 149.
- ปิยะพงษ์ นาไชย และธาวี ธนอมจิตต์ (2566). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวแพนงหารไชยบุรี จังหวัดนครพนม. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 14(1), 29 - 42.
- รัชติยาพร อภิวรรณรัตน์, ทรงพร อ่อนนาเรนทร์ และภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2560). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวตามคำคืนของเกาะรัตนโกสินทร์. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 14: ตามรอยพระยุคลบาท เกษตรศาสตร์กำแพงแสน* (หน้า 3371 - 3391). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน สำนักงานวิทยาเขตกำแพงแสน กองบริหารวิชาการและนิสิต.

- วันโชค หุ่นผดุงรัตน์. (2564). การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหอยมบ้านวังไผ่ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 11(3), 460 - 470.
- วีระ แก่นเพชร. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในยุคดิจิทัล. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(1), 148 - 160.
- สิรินภา จงเกษกรณ์. (2564). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกลุ่มเจเนอเรชันวายในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ย่านเมืองเก่าภูเก็ต. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 17(2), 19 - 40.
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. DSpace at Srinakharinwirot University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2046/1/59602716.pdf>
- สุภางค์ จันทวานิช (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถกร จตุกุล. (2560). การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *สยามวิชาการ*, 18(2), 46 - 64.
- อิสระพงษ์ พลธานี. (2560). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดสามชุกอย่างยั่งยืน. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 14: ตามรอยพระยุคลบาท เกษตรศาสตร์กำแพงแสน* (หน้า 1395 - 1403). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน สำนักงานวิทยาเขตกำแพงแสน กองบริหารวิชาการและนิสิต.